

Николай Райнов

Князът и златният
трендафил
Арменска приказка

В едно село живеели бедни хора – мъж и жена с дъщерите и синовете си. Настанали гладни и безплодни години. За да преживеят, те трябвало да продадат едно по едно всичко, що имали. Продали си и добитъка. Останала им само една нива, но нямало как да я орат. Решили да продадат и нея. Съседът им бил малко по-богат от тях. Той имал волове, можел да я оре. Купил я.

Още на другия ден новият стопанин излязъл на оран. Както орал, ралото се спънало в нещо твърдо. Разкопал селянинът на това място и намерил гърне с жълтици. Повикал съседа си и му казал:

– Вземи си тия пари – те са твои. В твоята нива ги намерих.

– Не са мои, твои са – рекъл оня. – Тая нива не е моя: аз ти я продадох.

– Вярно е, че аз купих нивата, но не съм купил и гърнето с жълтиците.

– Не ставай магаре! – викнал оня. – Вземи си жълтиците! Те са били твой късмет. Който купува земята, купува и всичко в нея.

– Не съм аз магаре, а ти! – креснал другият. – Аз съм честен човек. Баща ми и майка ми са ме учили да не лъжа и да не крада. Не мога да взема чужд имот. Дигай си парите и си върви!

– Тъй ли? А мене за безчестен ли ме смяташ? И аз не искам да присвоявам чуждо. Тия пари са твои и аз няма дори да ги пипна.

Скарали се двамата селяни. Отишли при царя да се съдят. Той ги изслушал, разпитал свидетелите, узнал всичко. Зачудил се много на такава голяма честност. Най-после рекъл:

– Слушайте! Научих се, че и двамата сте имали синове и дъщери. Сродете се и дайте жълтиците на младоженците.

Двамата съседни се зарадвали на тая присъда. Върнали се в село, един от момците на единия взел една от момите на другия, направили сватба и дали парите на младоженците. Новото семейство си накупило земя, построило си голяма къща и разбогатяло. Край него и родителите заживели добре. Настъпили плодородни години – и нивите, и лозята, и овощните градини родили много. Сродените семейства живеели в сговор и благополучие.

Един ден на същото място, където някога било изровено гърнето, пораснал трендафил. Но какъв чуден и невиден трендафил! Цветовете му били от чисто злато, никога не увяхвали и вечно ухаели. Стопаните откъснали няколко рози, направили китка и я пратили подарък на стария умен цар. А той имал син. Князът взел китката и я отнесъл в стаята си. Сложил я в чаша с вода. Миризмата на розите била толкова силна и

приятна, че се разнасяла по целия дворец и всеки, до когото стигне, изпитвал голяма наслада.

Минали се дни. Минали се месеци. Розите не увяхвали. Те ухаели като в първия ден. На княза се поискало да купи трендафила и да го пресади в царската градина. Отишъл при ония хора и им казал, че желае да му продадат чудния храст. Но на тях се не искало да се разделят с него.

– От бога ни е дар – отвърнали те, – не го продаваме.

Князът не рекъл нищо, но се много ядосал. Оскърбил се, че бащини му поданици не щат да му изпълнят волята. И един ден, както се връщал от лов, свърнал с другарите си през онова място. Смушкал коня си и прескочил оградата. Отишъл при трендафила, хванал го яко с ръце и се напънал да го изскубне. Ала ето че храстът се отделил отземи, измъкнал се от ръцете на княза и се издигнал с корените чак до небето. Момъкът не само се почудил, а и уплашил, като видял това. Погледал, погледал, па си тръгнал. Когато понечил да яхне коня си, обърнал се и видял, че трендафилът си расте – както си растял преди това. Върнал се князът и се напънал отново да го изтръгне. И тоя път храстът се вдигнал до небето. Три пъти станало това чудо. Тогава князът се ядосал и заповядал на своите спътници да препуснат конете си по лозята и градините наоколо и да изтъпчат всичко – за отмъщение на ония, които не искали да му продадат цветето.

Стопаните видели всичко, но не смеели дори да се покажат във от къщи: боели се, че ловците ще ги убият.

Царският син се върнал в двореца и разказал всичко на баща си. Царят го укорил за стореното. После свикал всички мъдречи и гадатели от столицата и ги запитал какво е това чудо и що означава то. Дълго мислили мъдреците, но нищо не измислили. Те рекли:

– Царю честити, това чудо е голямо и нашият ум не го побира. Питай по-умни от нас.

– Че къде да намеря по-умни от вас?

– Прати сина си да походи по света: все ще намери някого да му разтълкува що значи това чудо.

Князът бил там и чул това. Той се приготвил за път, сбогувал се с баща си и тръгнал. Вървял, що вървял, намерил една бабичка – много стара и много умна. Разказал ѝ всичко, па я помолил да му обясни какъв е тоя трендафил и как е поникнал.

– Не знам, княже – рекла тя, – но ти тръгни по тоя път. Ще срещнеш един старец, цял прегърбен. Той знае повече от мене: дано ти каже.

Момъкът тръгнал: Вървял, що вървял, стигнал до един град.

Запитал де живее мъдрият старец. Показали му. Старецът бил наистина прегърбен, цял побелял. Живее в една колиба. Князът го поздравил и му обяснил защо иде. Старецът го изслушал, па рекъл:

– Княже, бабичката ми е сестра. Тя право ти е казала, че има старец, който ще ти разтълкува чудото, но тоя старец не съм аз, а брат ми. Той живее в друг град, все по тоя път. Той знае повече, защото е и по-стар от мене.

Момъкът тръгнал отново. Стигнал в оня град и намерил брата на стареца. Много се зачудил, като видял, че по-старият брат изглежда помлад от брата си: той ходел изправен, косата и брадата му били едва прошарени.

„Оня ме е излъгал – си помислил той, – тоя е по-млад от него.“

Както и да е, князът разказал на стареца всичко. А оня му казал:

– Не мога да ти разясня какво е чудото, за което ме питаш. Не съм аз оня, когото търсиш, княже. Това чудо ще ти разтълкува по-старият ми брат, а той живее още по-далече, все по тоя път. Той знае повече от нас двамата и от сестра ни. При него иди!

Князът продължил пътя си. Стигнал до един крайморски град. Питал, разпитвал къде живее мъдрият старец. И всички му казвали, че в града им наистина има един голям мъдрец, ала той не е старец. Старци имало много, но не били мъдречи.

– Отведете ме тогава при мъдрец! – казал князът. – Мене ми е все едно кой ще ми каже онова, което ми трябва да знам – стар ли е той или млад, не е важно.

Завели го в малка, но хубава и чисто наредена къща. Там го посрещнал човек на средна възраст, червендалест и силен, с черна коса и брада. Когато князът му разправил кой е, отде иде, с кого що е говорил и какво желае да узнае, мъдрецът си погладил брадата, усмихнал се и казал:

– Ония двама старци са мои братя, по-млади от мене.

– Не може да бъде – рекъл князът. – Ти казваш, че си по-стар от тях, а изглеждаш много по-млад. Най-младият от вас е толкова съсипан, побелял и прегърбен, че изглежда най-стар. Как да си обясня това?

– Ще видиш – рекъл мъдрецът. – Заповядай да обядваме най-напред, защото си ми гостенин, па сетне ще си поговорим и за тия неща, и за трендафила.

В края на обедата жената на домакина донесла една диня.

– Как ти се вижда тая диня? – запитал мъдрецът княза.

Онзи я погледнал, взел я в ръце, обърнал я насам-натам и за да

покаже, че разбира от дини, рекъл:

– Не е дозряла.

– Донеси друга! – казал стопанинът на жена си.

Тя взела динята, отишла в зимника, отдето се върнала след това пак с диня в ръце. Мъжът подал динята на княза и го попитал как му се вижда. Онзи пак я повъртял, и рекъл:

– И тая е зелена. Ядва се, но е трябвало още малко да постои на корена.

– Дай трета! – поръчал мъдрецът на жена си.

Тъй стопанката слизала дванадесет пъти в зимника. Последния път князът харесал динята.

– Добра е – рекъл. – Тъкмо диня както трябва. След като я изяли, домакинът казал на княза:

– Няма да ми се сърдиш, че ще ти кажа всичко, както си е. Аз не обичам да лъжа. Ти си – млад, а искаш хората да те мислят, че знаеш всичко. Видях те, че не разбираш от дини: дванадесет пъти моята жена носи и изнася една и съща диня, защото друга нямахме. Ти каза в началото, че динята била незряла, после я намери зелена, а накрай ти се стори зряла. И тя си беше наистина зряла. Но тя не узря през онова време, когато жена ми я разнасяше оттук до зимника и оттам дотук.

Князът се засрамил, но нямало що да каже, замълчал. А мъдрецът продължил:

– Както не разбираш коя диня е зряла и коя – зелена, тъй не познаваш и кой човек е стар, а кой – млад. Ти гледаш цвета на косата, а не питаш кой как е живял. Видя ли, че моята жена слезе дванадесет пъти в зимника, без да се оплаче? Тя е кротка, покорна и добра: гледа да ми угоди. Затова аз изглеждам най-млад от братята. Ония двама са на години по-млади от мене, но са страдали от лоши жени, та са застарели преди време. Запомни това.

– Добре – казал князът, за да скрие смущението си. – Ами кажи ми, как е можал да порасне оня трендафил, който дава златни цветове? Защо се издигаше до небето всеки път, колчем понечвах да го изтръгна? И защо си идваше на мястото, щом се отдалечех? Що значи това чудо?

– Да ти кажа – рекъл мъдрецът. – Земята, където расте тоя розов храст, била продадена от един беден селянин на по-богатия му съсед. Но и двамата били честни люде. Богатият изровил в тая земя жълтици, а не му дошло и на ум да си ги присвои, ами повикал съседа си, от когото купил земята, и му казал да си прибере парите. Ала и оня ги не щял: съвестта му не давала да вземе пари, намерени в земя, която е продал вече.

Отишли при баща ти да се съдят. Царят ги помирил, като ги накарал да се сродят, а жълтиците да дадат на младоженците. Оттогава и млади, и стари си живеят в мир и сговор, честно и почтено – като преди, – работят си земята и никому зло не правят. Напротив, помагат на всички, които имат нужда. Разбра ли сега, че бог им е пратил тоя златен трендафил за награда на голямата честност? Те го не продават и не могат го продаде: той си е техен. И друг никой не може да къса от него цветовете. Ти сам си видял как се изтръгва трендафилът от ръцете ти и се издига до небето, колчем поискаш да го изскубнеш. То е поука: никой не може да грабне и да си присвои чуждото щастие. Но човек може – ако е зъл по сърце – да развали щастието на другия, както твоите спътници са стъпкали лозята и градината на ония честни хора. Не бива никой да завижда на другите, а трябва честно да се стреми да си осигури свое щастие. Колкото и да бил горчив тоя укор на мъдреца, князът поблагодарил на домакина за гостоприемството и за поуката и си тръгнал. Първата му грижа била да отиде при ония хора и да им заплати за щетата, що им бил нанесъл с другарите си. Ала колко се зачудил, като видял, че и лозята, и градината били по-буйни отнапред, отрупани с плодове. Чудният розов храст бил пораснал колкото високо дърво и още отдалече светел, покрит със златни трендафили. Миризмата му била толкова силна, че пчелите, които кацали да берат мед, падали зашеметени.

Князът погледнал това благословено място и рекъл: – Бог наистина закриля тия честни и добри хора. Тяхната земя прилича на рай. Що съм аз пред тях? Що е голямата царска градина, която има от всички най-ярки цветя по земята, пред тази градинка, дето цъфти златният трендафил на щастието?

КРАЙ

© Николай Райнов

Сканиране, разпознаване и редакция: unicode, 2008

Публикация:

Николай Райнов. Приказки от цял свят

Второ издание

Съставителство и редакция: Богомил Райнов

Литературна група V. Тематичен номер 2587

Редактор на издателството ЛИЛИЯ ИЛИЕВА

Художник ЛЮБЕН ЗИДАРОВ

Художник-редактор ВАСИЛ ЙОНЧЕВ

Макет и технически редактор ТОМА СТАНКУЛОВ

Коректор НАТАЛИЯ КАЦАРОВА

Дадена за набор 18. III. 1972 г. Подписана за печат 30. IX. 1972 г. Излязла от печат 20.

XII. 1974 г. Формат 58×84/18 Печатни коли 44,50. Издателски коли 36,93. Тираж

50,125. Цена 3,60 лв.

Издателство „Народна култура“ – София, 1974

ДПК „Димитър Благоев“ – София

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/4871>]